

**NEDERLANDSE SCHRIJFTAAL VAN DE WESTHOEK IN FRANKRIJK
STAAT VAN GOEDEREN BIJ DE DOOD VAN JAN SAPELIER († 1693)
IN GIJVELDE • 33**

Dit lexicon wil een beeld geven van het Nederlands zoals het in de Franse Nederlanden werd geschreven. Dit is de oudste en best bewaarde streektaal van het Nederlands, die door zijn haast uitsluitend mondelinge traditie nauwelijks enige literaire invloed heeft ondergaan. Deze streektaal is een variant van het West-Vlaams.

Het handschrift

Het hier besproken document is de staat van goederen, opgemaakt bij het overlijden op 4 oktober 1693 van Jan Sapelier uit Gijvelde. Dit handschrift, getekend FF(1426B)17, telt 42 bladzijden in quarto formaat en werd opgemaakt in 1694 en bevindt zich in het Archief van Sint-Winoksbergen. Op de eerste bladzij staat bovenaan “Ghivelde nemaer ceurbroeder vanden Lande vanden Vrijen” en als opschrift “Ten sterfhuijse van sr Jan Sapelier overleden tot Ghivelde”.

De familie van Jan Sapelier

Jan Sapelier was overleden in Gijvelde op 4 oktober 1693. Hij was getrouwd met Jaecquemijnneken Hidou. Zijn eerste vrouw was Passchijnneken (de) Carpel (dochter van Willem). Uit dit eerste huwelijk stamden twee kinderen: Jacques

1

**LE NÉERLANDAIS ÉCRIT DANS LE WESTHOEK FRANÇAIS
INVENTAIRE DES BIENS AU DÉCÈS DE JAN SAPELIER († 1693)
À GHYVELDE LEXICON • 33**

Le présent lexicon ou glossaire donne un aperçu de la langue néerlandaise telle qu'elle était écrite jadis dans les Pays-Bas français. Il s'agit de la forme régionale la plus ancienne et la mieux conservée du néerlandais. Quasi exclusivement transmise par la tradition orale, elle n'a guère subi d'influences littéraires. Cette langue régionale est une variante du ouest-flamand.

Le manuscrit

Le document examiné ici est l'inventaire des biens établi lors du décès, le 4 octobre 1693, de Jan Sapelier de Ghyvelde. Ce manuscrit, catalogué FF(1426B)17, compte 42 pages de format in-quarto; il a été rédigé en 1694 et est conservé aux Archives de Bergues-Saint-Winoc. En exergue de la première page, on peut lire « Ghivelde Nemaer ceurbroeder vanden Lande vanden Vrijen » (G. néanmoins, bourgeois du Territoire du Franc) et comme épigraphe « Ten sterfhuijse van sr Jan Sapelier overleden tot Ghivelde » (En la maison mortuaire de Jan Sapelier sr, décédé à Ghyvelde).

La famille de Jan Sapelier

Jan Sapelier, décédé à Ghyvelde le 4 octobre 1693, était l'époux de Jaecquemijn-

en Jan Sapelier. Tijdens het tweede huwelijk van Jan werden vijf kinderen geboren: Anthone, negen jaar, Nicolaijs, vijf jaar, Pieterken, vier jaar, Pietronellelken, zeven jaar en Jaecquemijnneken, twee jaar. Bovendien was de weduwe nog in verwachting.

Jaecques Sapelier, de halfbroer van Jan, was voogd over die zes kinderen en Phlups Plateel voogd “in dele”.

In de tekst worden bovendien nog de ouders en sommige grootouders van hun beiden vermeld. Zo was de vader van Jan ook een Jaecques en de moeder een Cornelle Vergoote.

De vader van Jaecquemijnneken was Jan Hidou (zoon van Nicolaijs en Anneken Pannecoucke) en haar moeder Franchijnneken Verhelst (dochter van Jaecques). Er bestond een voorhuwelijkscontract dat volledig aangehaald wordt in het handschrift. Bovendien was Jan Sapelier “vrijlaat” (poortez?) van “het Land van de Vrijen” (het Brugse Vrije). Daarmee moest bij de erfenis rekening gehouden worden. In het contract stond dat de langst levende de helft zou erven van het hele bezit plus zijn of haar kleren en juwelen en een zekere som geld.

De staat van goederen opgemaakt voor de erfenis

Het gaat om een boerderij in Gijvelde met de landerijen en gebouwen, alsook alle roerende en onroerende goederen die erbij hoorden.

De landerijen bestonden uit vijf velden, respectievelijk van wat meer dan 5 gemeten, 28 gemeten, 3 gemeten, 15 lijnen en 17 roeden en 1 gemet. Ruim 38 gemeten samen. In de kasselrij van Sint-Winoksbergen, waarin Gijvelde gelegen

neken Hidon. Il avait épousé en premières nocés Passchijnneken (de) Carpel (fille de Willem). De ce premier mariage étaient issus deux enfants: Jacques et Jan Sapelier. Cinq enfants sont nés du second mariage de Jan: Anthone, neuf ans, Nicolaijs, cinq ans, Pieterken, quatre ans, Pietronellelken, sept ans et Jaecquemijnneken, deux ans. Et la veuve était enceinte d'un sixième enfant. Jaecques Sapelier, le demi-frère de Jan, était tuteur de ces six enfants et Phlups Plateel tuteur « pour partie ».

Dans le texte figuraient aussi les noms des parents et d'une partie des grands-parents du couple, notamment le père de Jan, encore un Jaecques, et sa mère, née Cornelle Vergoote.

Le père de Jaecquemijnneken était Jan Hidon (fils de Nicolaijs et d'Anneken Pannecoucke) et sa mère Franchijnneken Verhelst (fille de Jaecques).

Il existait un contrat de mariage, repris intégralement dans le manuscrit. De surcroît, Jan Sapelier était « vrijlaat » (citoyen) du « Land van de Vrijen » (le Franc de Bruges). Il fallait en tenir compte dans l'héritage. Il était stipulé dans le contrat que le dernier vivant hériterait de la moitié de l'ensemble des biens, conserverait ses propres vêtements et bijoux et bénéficierait d'une certaine somme d'argent.

L'inventaire des biens établi pour l'héritage

Il s'agit d'une ferme de Ghyvelde avec ses terres et dépendances ainsi que l'ensemble des biens meubles et immeubles qui en faisaient partie.

Les terres étaient constituées de cinq champs d'une superficie respective d'un peu plus de 5 mesures, de 28 mesures, de 3 mesures, 15 verges et 17 pieds, et de

is, mat een gemet 44 aren. Ik vermoed dat het hier dus voor die tijd om een vrij grote boerderij ging. Dat blijkt ook uit de inboedel van huis en stallen. Het woonhuis was helemaal uit baksteen opgetrokken bestond uit een woonkamer, een slaapkamer met tussenbeide een dubbele schoorsteen, een voorhuis, een voorraadkamer (misschien bijkeuken), een “kruiskeuken” en een “kruiskamer” een aangebouwde keuken en een kelderkamer, haaks gebouwd tegen het woonhuis en met een eigen schoorsteen. Er is een melkkelder die diende als kaaskelder, en een bierkelder. Verder hebben de paardenstal, de koestal helemaal uit baksteen, het ovenhuis, het varkenshok gedekt met pannen, de schuur op tien stijlen of staken, met afdaken. Blijkbaar hebben huis en stallen een strodak behalve de varkensstal. Behalve een kersenboom met rode kersen (“krieckenkerseboom”) staan er meer dan driehonderd knotwilgen. Vermeld worden verschillende bedden, o.m. een “siecken bedde” en een “pluymen bedde”. Het bed wordt soms “coutse” (eventueel hemelbed) genoemd; b.v. een “clampcoutse” (aan de muur vastgemaakt ?) of een “mandecoutse” (tweepersoonsbed). Een “caffenbedde” (met een “caffen” hoofdkussen) met kaf gevuld. Behalve allerhande beddengoed (“slaeplaeckens” en “sargien” ofte dekens en “hoofteynden” ofte hoofdkussens, enz). Er was een “zetelstoel” (leunstoel) en zes “mattestoelen” (d.i. met biezen zitting), een “schaprade”, “slotvastse” koffers, een kleermande, een kinderwiege, een “draeykerne” (draaiende karn, er bestonden ook andere karnen). Ook kleine voorwerpen worden niet vergeten zoals een “houtten trachter” (houten trechter), “melckseulen” (melkimmers),

1 mesure. Soit un total d'un peu plus de 38 mesures. Dans la châtenelle de Bergues-Saint-Winoc, où se situe Ghyvelde, une mesure équivalait à 44 ares. Tout porte donc à croire que nous avons affaire à une ferme assez imposante pour l'époque. Cela ressort aussi de l'inventaire du corps de logis et des étables.

L'habitation était entièrement construite en briques et comportait une salle de séjour, une chambre à coucher avec entre les deux une double cheminée, un avant-corps, un garde-manger (peut-être une cuisine d'appoint), une « cuisine-croisée » et une « chambre de croisée », une cuisine annexe et une pièce en sous-sol, adossée perpendiculairement à l'habitation et pourvue de sa propre cheminée. Il y avait une laiterie qui faisait office de chambre de caséification, ainsi qu'une cave à bière. Puis l'écurie, l'étable entièrement en briques, le fournil, la porcherie recouverte d'un toit de tuiles, la grange reposant sur dix pilotis ou pieux, avec des appentis. Il semble que, la porcherie mise à part, la maison et les étables étaient couvertes d'un toit de chaume.

Outre un cerisier à griottes (« krieckenkerseboom »), on dénombrait plus de trois cents saules têtards.

Sont mentionnés différents lits, notamment un « siecken bedde » (lit de malade) et un « pluymen bedde » (lit de plumes). Le lit est parfois appelé « coutse » (couche) (éventuellement avec ciel de lit); p.ex. un « clampcoutse » (fixé à la cloison ?) ou un « mandecoutse » (lit de deux personnes). « Caffenbedde » (avec un oreiller appelé « caffenhoofdkussen ») remplis de balles. La literie se compose de divers éléments: « slaeplaeckens » (draps de lit), « sargien » ou couvertures, « hoofteynden » ou « hoofdkussens » (traversins, oreillers), etc. À noter aussi un « zetel-

een “zaeijmande” (zaaikorf), een “olievatken” (olievaatje), drie parkementen “sevens” (drie perkamenten zeven), een “waeffer jser” (wafelijzer), enz.

In de bierkelder vonden ze tonnen “groot bier” en “cleen bier” (sterk en licht bier). Hier lagen ook twee “caescoppen” (kaasvormen) en 31 “caessettters”, (zinken van gaatjes voorziene platen om wrongels voor het maken van de kaasbollen op te laten uitdruipen).

In de melkkelder die ook dienst deed als kaaskelder stond de “roomstande” (roomkuip) en de “booter minne” (plat kuipje waarin de boter bewerkt werd) en ook een “stoopcanne” (kan van ongeveer twee liter). Daar lagen ook de 229 “nieuwmaecken caesen” (pas gemaakte kazen) en de “caesplancken”.

In het wagenhok (de waeghenkeete) stonden drie “waeghens” Danno (?), twee “tslegghen” (sleeën) op vier wielen en een ander op voorwielen met “rijdcasse” (zadel?) alsook “harnasschen” (grote zwengels). Vreemd dat daar geen karren vermeld worden, maar die stonden misschien ergens anders. Er worden ook ploegen vermeld onder meer twee “noortmansche soolen” (Normandische ploegen), verder eggen, o.m. twee “valteechden”, (“zware eggen, voorzien van ijzeren tanden”), een “Waelsche van” (wan uit Artesië) alsook een “puppegaele” (kruiwagen).

De “braucuijpe” (brouwkuip) en de “coelbacq” (koelbak) alsook een “schutvorcke” (schudvork of schudgreep volgens De Bo) waren er nodig voor het brouwen van het “cleen en groot bier”.

Hierna haalt de steller van de staat van goederen de voorraad graangewassen en hooi aan, vier merries, een ruïn en vier merrieveulens, eenentwintig koeien,

stoel » (fauteuil) et six « mattestoelen » (c.-à-d. à siège canné), une « schaprade » (commode), des malles qualifiées de « slodtvaste » (à serrure), un panier à vêtements, un berceau, une « draeykeirne » (baratte à battoir pivotant; il y avait aussi d'autres barattes). On n'a pas omis des objets plus petits, tels un « houtten trachter » (entonnoir en bois), des « melckseulen » (seaux à traire), un « zaeijmande » (panier semoir), un « olievatken » (petit récipient à huile), trois « sevens » (tamis) en papier-parchemin, un « waeffer jser » (fer à gaufres), etc.

Dans la cave à bière se trouvaient des fûts de « groot bier » et de « cleen bier » (bière forte et bière légère). Il s'y trouvait également deux « caescoppen » (moules à fromage) et 31 « caessettters » (platinas de zinc percées de petits trous laissant égoutter les portions de caillebotte pour la fabrication des pains de fromage).

Dans la laiterie, où l'on entreposait aussi le fromage, se trouvaient la « roomstande » (cuve à crème) et le « booter minne » (baquet plat pour mouler le beurre) ainsi qu'une « stoopcanne » (pot d'environ deux litres). On y a retrouvé les 229 « nieuwmaecken caesen » (fromages fraîchement fabriqués) et les « caesplancken » (claires à fromage).

Dans le « waeghenkeete » ou hangar se trouvaient trois « voitures » (charrettes), deux « tslegghen » (traîneaux) à quatre roues et un autre muni de roues avant et d'un « rijdcast » (siège?) ainsi que des « harnasschen » (grandes manivelles). On peut s'étonner qu'il ne soit pas question de chariots, mais ils étaient peut-être ailleurs. Il est fait mention de charrues, entre autres deux « noortmansche soolen » (charrues normandes), ensuite de herses, parmi lesquelles deux « val-

twee vaarzen en een stierkalf. Er is maar een varken en maar drie kippen en een haan. Ook de bezaaide akkers worden niet vergeten.

Taalgebruik

Het in de zeventiende eeuw hier geschreven Nederlands benadert over het algemeen het algemeen taalgebruik.

Betreffende het woordgebruik valt het veelvuldig gebruik op van bastaardwoorden, naar de mode van die tijd:

Aboutteeren (eindigen), advancheeren (vooraf betalen), apparent (blijkbaar, duidelijk), baguen (juwelen), cesseeren (ophouden), extimatie (schatting), funeralia (vrome giften bij begrafenissen), margieren (in de rand aantekenen), meuble en immeuble (roerend en onroerend), obmitteeren (nalaten), procureren (ter wereld brengen), renunchieren (afstand doen van), verobligieren (verplichten).

Tijdeigen woorden:

Dienstcnappe (knecht), groot bier (sterk bier), hoofd ende hoofd (per hoofd), ist doenlijck (zo mogelijk), noortmansch (Normandisch), beschietende rugghe (opschietende rogge), oostcamer (in het oosten gelegen kamer).

Zuid-Vlaamse of Frans-Vlaamse woorden

Bezaeijen (vd van bezaeijen: bezaaid), blijfneghe (weduwe), booter minne (plat kuipje voor boterbewerking), caffoir voije (schoorsteenkleedje), eechdecaene (haak aan een eg), elde (leeftijd), galleijsch (verglaasd aardewerk), houp (hoe-

teechden » (lourdes herses pourvues de dents d'acier), d'une « Waelsche van » (van artésien) et d'une « puppegaele » (brouette).

La « braucuijppe » (la cuve de fermentation) et le « coelbacq » (bac de refroidissement) ainsi qu'une « schutvorcke » (un trident selon De Bo) étaient nécessaires pour brasser la « cleen bier » et la « groot bier ».

Le rédacteur de l'inventaire fait ensuite état des réserves de graminées, de quatre juments, un hongre et quatre poulains, vingt et une vaches, deux génisses et un taurillon. Il n'y a qu'un seul porc, et seulement trois poules et un coq. Les champs ensemencés ne sont pas non plus oubliés.

Le vocabulaire

Le néerlandais écrit pratiqué ici au dix-septième siècle se rapproche généralement de l'usage courant.

Le recours à des termes bâtards était très à la mode:

aboutteeren (venir à bout), advancheeren (en parlant d'arrhes), apparent, baguen (bijoux), cesseeren, extimatie, funeralia (ex-voto lors des funérailles), margieren (indiquer en marge), meuble, immeuble, obmitteeren, procureren, renunchieren (céder), verobligieren (obliger quelqu'un).

Autres termes d'époque:

dienstcnappe (valet), groot bier (bière forte), hoofd ende hoofd (par tête), ist doenlijck (si c'est faisable), noortmansch (normand), beschietende rugghe (pousses de seigle), oostcamer (chambre donnant à l'est).

pel), heijse (ruif), kete (in soolkete, ketting), madelaereghe (zvl uitgang op -eghe: zaakwaarneemster), micke (loods), Mullegracht (molengracht), onderlaete (afdak, aanbouw), soole (ploeg), reecknijnghe (rekening, van reken = rekenen), soomerbraecke (braakliggend land in de zomer), spijnt (inhoudsmaat, twee achtendelen), podts (potten, zvl meerv. op -s), sargie (deken, zvl uitgang op -ie), vriend (familielid). De zvl uitgang -(n)ege voor vrouwelijke personen is nog altijd gebruikelijk in Frans-Vlaanderen (Mo, 40): blijfneghe (weduwe), maedelaereghe of maedelaerighe (zaakwaarneemster), bailhoudeghe (houdster van een soort huur).

Middelnederlandse woorden

Bedde coutse (bed, soms hemelbed), bespreeck (testamentaire beschikking), bezaeijtheijt (te velde staande gewas), commer (last, lastpost), daerjegahens (daartegenover), dannof (waarvan), darde (derde), dartich (dertig), deelsaem (erfbaar), duarie (weduwgoed), lampte (lamp), medtsgaeders (en eveneens), naer (na), nemaer (maar), overjaerigh (meerderjarig), portael (voorhuis), podt jser (ijzeren driehoek), rondtomme (rondom), soldersteegher (zoldertrap), maedelaereghe (van maedelaer, zaakwaarnemer), spijnde (voorraadkamer), verscheijden (scheiden), vriend (familielid).

Woorden die niet voorkomen in de vermelde woordenboeken:

Brauwerscnijppel (knuppel, stok), caescop (kaasvorm), caessetter (doorzeeftde zinken plaat waarop de hoeveelheden wrongels voor iedere kaasbol gelegd werden), callanderie (kalender), capbanck (hakblok), caffen bedde en caffen

Termes flamands du sud ou franco-flamands:

bezaeijen (ensemencé, p.p., même orthographe qu'à l'infinifitif), blijfneghe (veuve), booter minne (baquet plat pour mouler le beurre), caffoir voije (garniture de cheminée), eechdecaene (crochet de herse), elde (âge), galleijsch (poterie émaillée), houp (cerceau), heijse (râtelier), kete (chaîne, sur une charrue), madelaereghe (gérante, avec désinence sud-flamande -eghe), micke (dépôt), mullegracht (canal du moulin), onderlaete (appentis), soole (charrue), reecknijnghe (compte), soomerbraecke (terre en jachère, l'été), spijnt (mesure de capacité, deux huitièmes), podts (des pots, avec pluriel sud-flamand en -s), sargie (couverture, avec désinence sud-flamande -ie), vriend (au sens de parent, membre de la famille). La désinence sud-flamande -(n)ege pour les personnes de sexe féminin est toujours en usage en Flandre française (Moeyaert, 40): blijfneghe (veuve), maedelaereghe ou maedelaerighe (gérante), bailhoudeghe (détentrice ou preneuse d'un certain type de bail).

Termes de moyen-néerlandais:

bedde coutse (lit, parfois ciel de lit), bespreeck (disposition testamentaire), bezaeijtheijt (semis), commer (charge), daerjegahens (par contre), dannof (dont ou d'ou), darde (derde, troisième), dartich (dertig, trente), deelsaem (qui peut être légué), duarie (douaire), lampte (lampe), medtsgaeders (de même que), naer (na), nemaer (maar), overjaerigh (majeur), portael (avant-corps de l'habitation), podt jser (trépied de fer), rondtomme (rondom, autour de), soldersteegher

hoofteijnde (met kaf gevuld), deelsaem (erfbaar), dienstcnappe (knecht), eechdecaene (ijzeren dubbele haak aan de hoek van een vierkante eg), huusboeck (dagboek voor het huishouden), krieckenkerseboom (kersenboom met rode kersen), onbenaemigh (ongenoemd, zonder naam), rijdtcasse (zitting op een slee), spletdijckxken (kleine sloot in een veld), spondeback (kribbe, voederbak), schemel, (lichte eg of ploeg voor een lichte bewerking, b.v. voor de ontstoppe-ling), staetbouck (boek waarin de staat van goederen staat), tsleghe of sleghe (slede), suiijvel (coppelen suiijvel, zuivel, b.v. kazen als soort heffing in geld voor de Sint-Winoksabdij), vilcke cachtel (merrieveulen), vrijlaet (vrij man, poorter van het Brugse Vrije).

Enkele toponiemen uit Gijvelde:

Suijtoosthouck, Vlieterstraete, het Jockstraetken, Millegracht, Mullegracht.

Alleen de Vlieterstraete wordt vermeld bij De Flou (Woordenboek der Toponymie).

Spelling

We kunnen enkele spelregels opmaken uit de teksten. Midden in het woord gaat de c vooraf aan de k: “krieckenkerseboom”, “back keuken”, “reecknijnghe”, “vilcke cachtel” (merrieveulen), enz.

Veel woorden of woorddelen beginnen met een c i.p.v. een k: “cachtel”, “coelbac”, “codt” (kwotering), “coutse” (bed, soms hemelbed), “caescop” (kaasvorm), “becleet”. In “Spletdijckxken” krijgen we “ckx” voor de uitgang “-ken”.

De “ei” wordt “eij” gespeld: “heijse”, “verscheijden”, enz.

7

(escalier de grenier), maedelaereghe (gérante), spijnde (réserve ou cellier), verscheijden (séparé, divorcé), vriend (membre de la famille).

Mots qui ne figurent pas dans les dictionnaires cités:

Brauwerschnijppel (batte, tige), caescop (moule à fromage), caessetter (plateau où on met à égoutter les portions de caillebotte pour chaque pain de fromage), callanderie (calendrier), capbanck (billot), caffén bedde et caffén hoofteijnde (lit et traversin remplis de balles), deelsaem (qui peut être hérité), dienstcnappe (valet), eechdecaene (double crochet d’acier à l’angle d’une herse carrée), huusboeck (livre de comptes du ménage), krieckenkerseboom (cerisier à griottes), onbenaemigh (non nommé, anonyme), rijdtcasse (siège sur un traîneau), spletdijckxken (petit fossé dans un champ), spondeback (crèche, mangeoire), schemel (herse ou charrue légère pour des travaux superficiels, p.ex. la scarification), staetbouck (livre d’inventaire des biens), tsleghe ou sleghe (traîneau), suiijvel (produits laitiers, p.ex. fromages en guise de taxe en nature pour l’abbaye Saint-Winoc), vilcke cachtel (poulain), vrijlaet (citoyen du Franc de Bruges).

Quelques toponymes de Ghyvelde:

Suijtoosthouck, Vlieterstraete, het Jockstraetken, Millegracht.

Seule la Vlieterstraete est mentionnée par De Flou (Woordenboek der Toponymie).

Dat is ook het geval met andere tweeklanken: oij voor ooi, uij voor ui, aeij voor aai.

Het lidwoord 't wordt aan het woord gevoegd: "tachste", "tapparant kijndt" (het apparante, duidelijk aanwijsbare, kind), "tander" ('t ander), "tsuijtheynde" ('t zuideinde). Ook het vz te in "tsijnen" en het vz 't "tot in teenen" (tot één).

Uitspraakspelling

Eeren: een eeren fruijtpanne: aarden; extimatie: estimatie: schatting; mesch (mesj uitgesproken): mest; mette: met de, daschvloer (dasjvloer uitgesproken): dorsvloer, reecknijnghe: rekening, verseecktheijt: verzekerdheid, zekerheid
Totten: totten daecke: 'tot den dake', tot het dak (zie naamvallen).

Naamvallen

Voorbepalingsnaamval: "soverledens": op "soverledens" handboeck, van de overledene; sblijfneghes soone": zoon van de weduwe.

Tweede naamval als nabepaling: die minuten "derer", afschriften van deze; een partie van "diere": van die.

Derde naamval na vz te: "tsijnen reecknijnghe", voor zijn rekening, met verbuiging van "sijn"; "teenen": "teenen acker": in een akker met verbuiging van een.

Na vz tot: "totten daecke", tot het dak, met verbuiging van "het" en van "dack"; "totten halfsten waegheslaeghe": tot halverwege de weg door de velden, met verbuiging van "waeghenslagh".

Orthographe

Quelques règles d'orthographe peuvent être déduites des textes. Au milieu d'un mot, k est précédé de c: « krieckenkerseboom », « back keuken », « reecknijnghe », « vilcke cachtel », etc.

De nombreux mots ou composants de mots commencent par c au lieu de k: « cachtel », « coelbac », « codt » (cotation), « coutse », « caescop », « becleet ». Notons le « cxx » avant la désinence « -ken » dans « spletdijckxken ».

La diphtongue « ei » s'écrit « eij »: « heijse », « verscheijden », etc. De même, on écrit oij pour ooi, uij pour ui, aeij pour aai.

L'article 't est attaché au mot qui suit: « tachste », « tapparant kijndt » (l'enfant apparent, identifiable), « tander » (l'autre), « tsuijtheynde » (l'extrémité sud). Il en va de même des prépositions te (« tsijnen » = te zijnen) et tot (« teenen » = tot één).

Orthographe et prononciation

Eeren pour aarden: « een eeren fruijtpanne », poêle à frire en terre cuite; extimatie: estimation; mesch (prononcé mèch) pour mest, fumier; mette: met de; daschvloer (prononcé dach-) pour dorsvloer, aire de battage; reecknijnghe pour rekening, compte ou facture; verseecktheijt pour verzekerdheid, zekerheid, assurance, certitude.

Totten pour tot den: totten daecke: tot den dake, jusqu'au toit (voir ci-après déclinaisons).

Na vz buiten: “buijtter elde”: een merrie “buijtter elde”, buiten de leeftijd, over-jarig, met verbuiging van “de”; “ter voorseijde hofstede” (ter = te der).

Na vz over: over “gheleenden gelde”: over geleend geld, met verbuiging van geleend en van geld.

In de derde naamval gaat voor hij- of het-woorden het bn of lw. uit op -en, voor de zij-woorden en meerv. op -er. Het kernwoord zelf gaat uit soms op -e: “teenen acker”, “totten halfsten waeghesaeghe”, “totten daeke”.

Familieleden

Jan Sapelier, vrijlaat van het Brugse Vrij († iiii oktober 1693)

Jaecques Sapelier (zijn vader)

Cornelle Vergoote (zijn moeder)

Gilles Vergoote (zijn grootvader van moeders kant)

Jaacquemijnneken Hidon (zijn tweede vrouw) blijfnege ofte weduwe

Jan Hidon (haar vader)

Franchijnneken Verhelst (haar moeder)

Nicolaijs Hidon (haar grootvader)

Anneken Pannecoucke (haar grootmoeder van vaders kant)

Jaecques Verhelst (haar grootvader van moederskant)

Passchijnneken de Carpel (Jan Sapeliers eerste vrouw)

Jaecques Sapelier (zoon van Jan Sapelier en Passchijnneken de Carpel en voogd)

Jan Sapelier (zoon van Jan Sapelier sr. en Passchijnneken)

Déclinaisons ou « cas » grammaticaux

Génitif comme déterminatif précédant le sujet: « soverledens handboeck », le journal du défunt; « sblijfneghes soone », le fils de la veuve.

Génitif comme déterminatif placé derrière: die minuten « derer », les minutes de ce document; een partie van « diere »: une partie de ces éléments (précités).

Datif après la préposition te: « tsijnen reecknijnghe », pour son compte, avec accord de « sijn »; « teenen »: « teenen acker », sur un champ, avec accord de « een »; « ter voorseijde hofstede », à la ferme précitée (ter = te der).

Après tot: « totten daecke », jusqu'au toit, avec accord de l'article et du substantif; idem dans « totten halfsten waegheslaeghe », jusqu'à mi-chemin à travers (le champ).

Après la préposition buiten, en dehors de: een merrie « buijtter elde », une jument qui a passé l'âge; accord de l'article.

Après over: over « gheleenden gelde »: à propos de la somme empruntée; accord du participe passé et du nom.

Au datif, l'article et l'adjectif accompagnant des mots masculins et neutres singuliers prennent -en; au féminin singulier et au pluriel, la désinence est -er. Le substantif se termine parfois par -e, « totten halfsten waeghesaeghe », « totten daeke », mais « teenen acker ».

Les membres de la famille

Jan Sapelier, bourgeois du Franc de Bruges († le iiii octobre 1693)

Jaecques Sapelier (son père)

Willem de Cappel (vader van Passchijnneken de Cappel)
Phlups Plateel (gedeeltelijk voogd)
Anthon Sapelier, 9 jaar (zoon van Jan Sapelier en Jaecquemijnneken Hidon)
Nicolaijs Sapelier, 6 jaar (idem)
Pieterken Sapelier, 5 jaar (idem)
Pietronelleken Sapelier, 7 jaar (dochter van dezelfde)
Jaecquemijnneken Sapelier, 2 jaar (eadem)
Een ongeboren kind (zoon of dochter van dezelfde)
P. Gailliaert en Guilliame Legier (deellieden)
Guilliame Nemaer, keurbroeder van het Brugse Vrije

Andere voorkomende namen

Frans Rijckewaert (eigenaar van aangrenzend land)
Pieter de Saijer (idem)
Janneken de Vriese, dochter van Guilliame de Vriese (eadem)
Michiel vander Becque (idem)
Nicolaijs Rubbens (idem)
Christiaen Weijnes (idem)
De weduwe van Pieter de Wielmacker (eadem)
Mre (Meester) Ignatius De Clercq
Jo (Joffrouwe) Marie Pietronelle vander Haeghe (vroegere eigenares van aangrenzend land)

Cornelle Vergoote (sa mère)
Gilles Vergoote (son grand-père maternel)
Jaecquemijnneken Hidon (sa seconde épouse) la veuve
Jan Hidon (son beau-père)
Franchijnneken Verhelst (sa belle-mère)
Nicolaijs Hidon (grand-père de la veuve)
Anneken Pannecoucke (grand-mère de la veuve du côté du père de celle-ci)
Jaecques Verhelst (grand-père de la veuve du côté de sa mère)
Passchijnneken de Cappel (première épouse de Jan Sapelier)
Jaecques Sapelier (fils de Jan Sapelier et de Passchijnneken de Cappel, tuteur)
Jan Sapelier (fils de Jan Sapelier sr. et de Passchijnneken)
Willem de Cappel (père de Passchijnneken de Cappel)
Phlups Plateel (tuteur pour partie)
Anthon Sapelier, 9 ans (fils de Jan Sapelier et de Jaecquemijnneken Hidon)
Nicolaijs Sapelier, 6 ans (idem)
Pieterken Sapelier, 5 ans (idem)
Pietronelleken Sapelier, 7 ans (fille des mêmes)
Jaecquemijnneken Sapelier, 2 ans (fille des mêmes)
Un enfant à naître (fils ou fille des mêmes)
P. Gailliaert et Guilliame Legier (parties prenantes)
Guilliame Nemaer, bourgeois du Franc de Bruges

Mattheus vander Haeghe (haar vader)
Heer ende Meester Rogier vander Haeghe (overleden man van Marie Pietronelle)
J(an) B(aptiste) Herwijn, ondertekende de koopakte
Gheraert Willem (overleden)
De weduwe van Pieter Outerneijns
German de Vriese, vader van die weduwe
Pieter en Jan van Torre (buren)
Charel Splitte (buurman)
Jo (Joffrouwe) Anne de Brauwer (vroegere eigenares van land van Jan Sapelier)
Theophele Herpeijn (haar vader)
Gilles de Voghel (vroegere eigenaar van land van Jan Sapelier)
Michiel Verleure (ontvanger)
Joannes van Homschote (meester tingietier)
Jaecques Lefever (smid)
Frans Relof
Frans Bolle
Pieter Loones (dienstcnapé)
Cornelis Clemmenseune (kuiper)
Jacobus Lamoote (apotheker)
Gilles Facasie
Jaspaert Andaen

Autres noms mentionnés:

Frans Rijckewaert (propriétaire d'un terrain contigu)
Pieter de Saijer (idem)
Janneken de Vriese, fille de Guillaume de Vriese (idem)
Michiel vander Becque (idem)
Nicolaijs Rubbens (idem)
Christiaen Weijnes (idem)
De weduwe van Pieter de Wielmacker (idem)
Mre (Maître) Ignatius De clercq
Jo (Joffrouwe, Madame) Marie Pietronelle vander Haeghe (ancienne propriétaire d'un terrain contigu)
Mattheus vander Haeghe (père de la précitée)
Heer ende Meester Rogier vander Haeghe (mari défunt de Marie Pietronelle)
J(an) B(aptiste) Herwijn, a signé l'acte d'achat
Gheraert Willem (décédé)
La veuve de Pieter Outerneijns
German de Vriese, père de la précitée
Pieter en Jan van Torre (voisins)
Charel Splitte (voisin)
Jo (Joffrouwe) Anne de Brauwer (ancienne propriétaire de terres de Jan Sapelier)
Theophele Herpeijn (père de la précitée)
Gilles de Voghel (ancien propriétaire de terres de Jan Sapelier)

Adriaen Pauwels (dismeester)
Phlups Coppens (ontvanger van de confiscatie)
Mattheus Lambrecht
Jacobus Pattau (cheuregien)
Juste van Damme (notaris)
Phlupe de Leijs (brouwer)

Persoonsnamen

Jongensnamen

Adriaen, Anthone, Charel, Charles, Christiaen, Cornelis, Dierick, Frans, German, Gheeraert, Ghislain, Gilles, Guillaume, Ignatius, Jacob, Jacobus, Jaecques, Jan, Jan Baptiste, Jansten, Jaspaert, Joannes, Juste, Leenaert, Matthijs, Mattheus, Michiel, Nicolaijs, Phlips, Phlups, Phlupe, Pieter, Pieterken, Rogier, Theophele, Willem.

Meisjesnamen

Anne, Anneken, Cornelle, Franchijnneken, Jaecquemijnneken, Janneken, Marie Pietronelle, Passchijnneken, Pietronelleken.

Achternamen

Ardaen, Bolle, vander Becque, Beijens, Benninck, Briengele, Clemmenseure, de Carpel, de Clercq, Coolaert, Coppens, van Damme, Dessain, Facasie, Gail-

Michiel Verleure (percepteur)
Joannes van Homschote (maître potstainier)
Jaecques Lefever (forgeron)
Frans Relof
Frans Bolle
Pieter Loones (valet)
Cornelis Clemmenseune (tonnelier)
Jacobus Lamoote (pharmacien)
Gilles Facasie
Jaspaert Andaen
Adriaen Pauwels (marguillier)
Phlups Coppens (percepteur de la 'confiscation')
Mattheus Lambrecht
Jacobus Pattau (chirurgien)
Juste van Damme (notaire)
Phlupe de Leijs (brasseur)

Noms de personnes

Prénoms masculins

Adriaen, Anthone, Charel, Charles, Christiaen, Cornelis, Dierick, Frans, German, Gheeraert, Ghislain, Gilles, Guillaume, Ignatius, Jacob, Jacobus, Jaecques, Jan, Jan Baptiste, Jansten, Jaspaert, Joannes, Juste, Leenaert, Matthijs, Mattheus,

liaert, vander Haeghe, Harlebout, Herpeijn, Herweijn, Keetelaere, Longespeij, Lanoote, de Leijs, Loones, Maes, Marichael, Outerneijs, Pannecoucke, Pattein, Plateel, Relof, Rubbens, de Saijer, Sapelier, Spickinck, van Torre, Verhelst, Vergoote, Verleure, de Voghel, de Vriese, Weijnes, de Wielmacker.

Michiel, Nicolaijs, Phlips, Phlups, Phlupe, Pieter, Pieterken, Rogier, Theophele, Willem.

Prénoms féminins

Anne, Anneken, Cornelle, Franchijnneken, Jaecquemijnneken, Janneken, Marie Pietronelle, Passchijnneken, Pietronelleken.

Noms de famille

Ardaen, Bolle, vander Becque, Beijens, Benninck, Briengele, Clemmenseure, de Carpel, de Clercq, Coolaert, Coppens, van Damme, Dessain, Facasie, Gailliaert, vander Haeghe, Harlebout, Herpeijn, Herweijn, Keetelaere, Longespeij, Lanoote, de Leijs, Loones, Maes, Marichael, Outerneijs, Pannecoucke, Pattein, Plateel, Relof, Rubbens, de Saijer, Sapelier, Spickinck, van Torre, Verhelst, Vergoote, Verleure, de Voghel, de Vriese, Weijnes, de Wielmacker.

LEXICON

Afkortingen

Bn: bijvoeglijk naamwoord
Zn: zelfstandig naamwoord
Ev: enkelvoud
Mv: meervoud
Ww: werkwoord
Vd: voltooid deelwoord
Zn: zelfstandig naamwoord
Bw: bijwoord
Bn: bijvoeglijk naamwoord
Lw: lidwoord
Vn: voornaamwoord
Vn-bw: voornaamwoordelijk bijwoord
Vz: voorzetsel
Vw: voegwoord
Mnl: Middelnederlands (Verdam, handwoordenboek)
Gail: Gailliard, Glossaire flamand in: Gilliodts-van Severen, Inventaire des chartes
Gal: Gallicisme
DB: De Bo, Westvlaamsch Idioticon
Stal: Stallaert, Glossarium
Lem: Lemaire, Glossaire
Mo: C. Moeyaert, Woordenboek van het Frans-Vlaams
Sch: L.W. Schuermans, Algemeen Vlaamch Idioticon
TT: Dictionnaire Flamand/ Français, Français/Flamand, Tegaere Toegaen
VD: Van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal, 11^e druk, 1984
Zvl: Zuid-Vlaams of Frans-Vlaams
Fr: Frans
Lat: Latijn(s)

De getallen verwijzen naar de bladzij in het handschrift

A

Aboutteren: ww, aboutterende tsamen van suyden P en Jan van torre, 12, 'eindigen'

Achtedeel graenschoppe: zn, waeterseulen met jseren houppen ende hanghel, een achtedeel graenschoppe, 22, 'een graanschap die het achtste deel bevat van een inhoudsmaat' (een halve zak, zegt Verdam), Mnl

Achter soole: zn, een ander noortmansche achter soole, één deel van een Normandische ploeg'

Achtervolgen: ww, daer tselve compt te cesseeren wort achtergevolcht de costuyne vanden lande van den vrijen, 4, 'nakomen', 'toepassen', 'opvolgen', Mnl

Alsnu: bw, alsoo den voornoemden Verclytte is alsnu insolvent – wordt de maedelaere belast debvoir te doenen omme te recouvreeren ist doenlijk ende dannof te verandtwoorden tsijnen reecknijnghe, 29, 'nu', Mnl.

Alsoo: vw, alsoo den voornoemden Verclytte is alsnu insolvent – wordt de maedemaere belast debvoir te doenen omme te recouvreeren..., 29, 'doordat', 'nu' (als vw), Mnl

Alsoomen: vw, alsoomen presumeert dat den overledene gheobmitteert heeft te brengen in den staet van sijne 1^e overleden huysvrauwe..., 30, 'doordat men', Mnl

Alsvooen: vw, streckende suyt ende noort, tsuythende de voornoemde straete ghemeene alsvooen, 10, 'zoals boven'(nl. de Vlieterstraete)

Alvooren: bw, alvooren seven ghemeten een lijnne lants, 26, 'allereerst', Mnl

Antenuptiael: bn, alvooren eenigen ban ofte bant van hemlieden

- contract antenuptiael...., 5, 'van voor het huwelijk'
- Apparent*: bn, metsgaeders tapparent kijndt daarvan de blijfneghe declareert bevrucht te sijn, 3, 'duidelijk aanwijsbaar'
- B**
- Backkeuken*: zn, de backkeuken van suyden woonhuys, , 14, 'ovenhuis' (binnenshuis), zvl
- Baetelijk*: bn, als mede boven een baetelijke memorie al aen haer gelaeten, 25, 'batig', 'voordelig', Mnl
- Baeyde*: bn, een bruyn baeyde merrie, 25, 'bruinrood', DB
- Bague*: zn, ale sijn cleederen, wullen, rijnghe, baguen ende juweelen, 6, 'kleinodiën', Stal
- Bailhoudege*: zn, dus de pennijnghe... oner haer sullen vermoghen te blijven als bailhoudeghe, 41, 'houdster van een soort huur'
- Barden*: bn, barden beddecoutse, 13, 'planken', Zvl, Mo
- Becleet*: bn, aldus verdeelt ende verscheeden metsgaeders de madelaereghe becleet ende bewesen onder alle behoorelijcke protestatie costumier bij ons onderschreven wettelijck geeede deellieden, 41, 'gegrond', zie becleedinghe bij Stal
- Becachteld*: bn, een ander ...merrie beachteld buyter elde, 24, 'drachtig', zie DB 'bekalfd'.
- Bedde*: zn, Ghelijcke achste voor Jan Sapelier oock soone van overledene vande 1en bedde, 41, 'huwelijk', Stal
- Bedde coutse*: zn, met de barden bedde coutse, 13, 'bed' of 'hemelbed', Mnl
- Begonst*: vd, begonst sijnde tzedert martinii 1692, 11, 'begonnen'
- Berghen*: zn, plaatsnaam, goederen gerefugiert tot Berghen, 28, Sint-Winokbergen
- Beschieten*, ontr. vijf hondert rugghe schoven beschietende, 22, 'opschieten'
- Bestaen*: ww, vd, Item ontrent neghen ghemete bestaen met tarwe, 26, 'bezaaid', 'bezet', Stal.
- Bespreek*: zn, ende de conditien ende bespreken als volgt, 5, 'testamentaire beschikking', Mnl
- Bevrijden*: ww, van suyden tselve woonhuys caemer coestal ende peirstal emmers alsoo tselve staet ende hem bevrijt, 14, 'vrijwaren', 'beschermen', zvl, Mo
- Bevrucht*; bn, daarvan declareert de blijfneghe bevrucht te sijnne, 3, 'zwanger', elders ook 'drachtig', zvl
- Bewijsen*: ww, Den pr/ van de meublilaire goederen boven de gonne bewesen aende maedelaereghe, 39, De ghereede pennijnghe oock boven de gonne bewesen aende maedelaereghe, 39, 'goederen of penningen aanwijzen waarop een schuld kan worden verhaald', Mnl
- Bezaeyen*: ww, vd op -en van bezaeyen, Alvooren seven ghemeten een lijnne lants bezaeyen met rugghe, 26, vd van bezaeyen, 'bezaaid', zvl, Mo
- Bezaeytheyt*: bezaeytheyt op den acker, 26, 'te velde staande oogst', Mnl
- Bierboom*: zn, een bierboom, 20, 'soort juk om biertonnen te dragen', Mo, VD
- Bij*: vz, op landen gebruyckt bij desen sterfhuyse, 27, 'door', Mnl
- Blisse*: zn, een ander swart jaeren vilcke cachtel met een blisse, 25, 'witte vlek op het hoofd van het veulen' DB (blesse)
- Blijfneghe*: zn, in de qualiteyt van blijfneghe, 2, 'weduwe', oud Zvl

- Boter minne*: zn, een boter minne, 21, 'laag kuipje om er de boter in te bewerken', Mo
- Brander*: zn, een jseren brander, 18, 'haardijzer om het hout op te leggen' ?
- Brauwcnijppel*: zn, Item een brauwcnijppel, 23, 'knuppel', 'schudvork'?
- Bruijn baeyt*: bn, item een bruijn baeyt run peert oud vijf jaeren, 25, 'bruinrood', zie baeyt
- Buytter elde*: uitdr., een ander coude merrie oock becachteld, buytter elde, 'overjarig', derde naamval (vrouwelijk: buite(n) der elde)
- Bul*: zn, Item drie hondert seven en veertich bullen van troncken onder groote ende cleyne, 15, 'schacht van een boom, tussen wortels en kruin', DB
- C**
- Caescop*: zn, Item XXXI caessetiers en twee caescoppen, 20, 'kaasvorm', zvl
- Caessetter*: zn, item XXXI caessetters en twee caescoppen, 20, 'van gaatjes voorziene zinken plaat waarop de hoeveelheid wrongels voor een kaas, gedekt met een plank en een gewicht van vier pond erop, uit kan druipen gedurende twaalf uur', zvl
- Caesstaen*: item een graender waschcuyppel een caesstaen, 21, 'kaasstander' ?
- Caffen bedde*: zn, soober caffen bedde met ghelijck hooftheynde, 17, 'bepaalde stof', met kaf gevulde matras
- Caffoire voije*: zn, de caffoire voije, 17, 'schouwkleedje op schoorsteenbank', zvl, Mo
- Cafoire*: zn met den dubbelen steenen cafoire, 14, 'schoorsteen', zvl, Mo, s.v. kaffoor(e), hier 'dubbele schoorsteen die uitkomt in twee kamers'
- Callanderie*: zn, drie parkementen sevens, een calanderie, 19, 'kalender' (vgl. fr calandrier)
- Capbanck*: zn, eeren ketel, waeferiser, capbanck, 19, 'hakblok' (in de vorm van een bank), nergens vermeld
- Carboes*: zn, item een schaprade coffer slotvast carboes cleermande...17, misschien 'karbies', 'van doek gemaakte handtas met twee oren' (VD). Nergens vermeld
- Cesseeren*: ww, daer tselve compt te cesseeren, 7, 'ophouden', Gal
- Ceurbroeder*: zn, Guillame Nenaer ceurbroeder vanden lande van Vrijen, 'poorter', Stal, Mnl
- Clampcoute*: zn, een clampcoute ende een mandecoute, 17, 'soort bed' (misschien vastgemaakt), nergens vermeld
- Codt*: zn, jn tdoen den codt van de deellieden, 36, 'soort kwotering ten gunste van' (nergens vermeld)
- Coelbanck*: zn, dit boven een braucuijpe ende coelbanck, 38, 'soort koelvat' (in de brouwerij), (nergens vermeld)
- Commer*: zn, tgonne al aen haer gelaeten is voor eene commer tot stremmen dupcommende lasten, 'schuld', 'lastpost', Mnl
- Conquest*: zn, rente conquest staende...vanden overleden ende blijfneghe, 15, 'verworven bezit', Mnl
- Contract*: zn, inghevolghe den naerschreven contracte, 4, 'het contract' in de derde naamval na vz inghevolghe
- Coppel*: zn, metsgaeders vier en veertich coppelen suijvels gaende wt deel der voorseyde landen in profitte van dabbie van Ste winnoncx, 11, 'korf', 'maat' voor droge waren of vloeistoffen', Mnl.

Coste, te *coste staen*: uitdr.aende voornoemde blijfneghe over tgonne sij te *coste* staet te wesen van haer apparent kindtsbedde, 35, 'te betalen, 'uit te geven'

Costuijme: zn, de *costuijme* vanden lande vande vrijen, 4, 'gewoonterecht', Mnl

Cout: bn, een *coude merrie*, 24, 'niet drachtig' nergens vermeld

Coutse: zn, *coutse* ende *bedde gestoffeert*, 7, 'bed', Mnl

Croes: zn, twee *croesen*, 18, 'drinkglas', VD

Cruijscamer: zn, voorts de *cruijscamer*, 14, 'kelderkamer in een uitbouw haaks op het huis aangebouwd'. (Er bestaat zo'n kruiskamer in Winnezele in de Swarte Straete)

Cruijscucken: zn, op den *solder* boven *twoonhuijs* ende de *cruijscucken*, 19, 'een keuken haaks tegen het huis aan gebouwd', zvl. (Er zijn er heel wat in Frans-Vlaanderen)

Cuijperie: zn, over *leverijnghe* van *cuijperie*, 33, 'door kuipers vervaardigde voorwerpen', Mnl, zvl *uitgang op -erie*

D

Dabdie van Ste winnockx: zn, eigennaam, 11, 'Sint Winoks-abdij' in Sint-Winoks-bergen

Daecke: zn (verbogen vorm van *dack*), in *steen totten daecke*, 14, 'tot aan het dak', derde naamval. na vz tot

Daerjghens: vn-bw, *daerjghens* is bewesen in *ghereede pennijnghen*, 37, 'daarvoor'? Mnl (andere betekenis)

Daervan: vb-bw, *metsgaeders* *tapparent kijndt daarvan* de *blijfneghe declareert bevrucht te sijne*, 3, 'waarvan'

Dannof: vb-bw, en *dannof* de *verandtoordijnghe tsijnen reecknijnghe*, 29, 'waarvan', (elders) 'daarvan', Mnl

Darde: tw, *Item vijf lijnnen lants* over *tdarde* van vijf *ghemeten teender* *partie*, 12, derde, Mnl

Dartich: tw, voor den *tijdt* van *dartich jaeren*, 11, dertig, Mnl

Daschalaem: zn, met al het *daschalaam*, 22, 'gereedschap voor het dorsen', zvl

Daschvloer: zn, den *daschvloer* ten *westen* en de *inrijdende poorte*, 15, 'dorsvloer', Mo

Deelman: zn, mv, bij ons *onderschreven wettelijcke deelliedenn* der *stede* ende *casselrie* van *berghen Ste winnocx*, 42, 'scheidsmen inzake boedelscheiding', Mnl

Deelsaem: bn, staet in *tcorte* van *resteerende deelsaem goet*, 3, 'deelbaar', 'erfbaar', Mnl

Deil: zn, *Item neghen deilen* ende 33 *diltpersen*, 33, 'plank'

Diltperse: zn, *neghen deilen* ende 33 *diltpersen*, 33, 'staken als bevoering van de *hoozolder*', zvl

Derer: vn, de *welcke* de *minute derer rustende* ten *comptoire* *midts nottaris* *benefpens* de *contractanten* en *mij nottaris* *voorseyt*, 8, 'hiervan', *nabepalingsnaamval*, van *deze* (verschrijving?)

Dienen: ww, *alles soo tdiend* ende behoort tot de *voorseyde* *madelrie rekenijnghe*, 41, 'moeten', 'behoren'

Dienstcnape: zn, den *selven loonis wijlent dienstcnape* ten *sterfhuijse*, 33, 'dienstknecht', Mnl

Diere: vn, *belast* de *voorseyde landen emmers* *partie* van *diere* met *XV P VI S par.*, 11, 'van die?'

Deyrinck: zn, ende ontrent een roef
deyrinck, 22, 'soort zware turf
als brandstof', DB

Dootschuld: zn, ende funeralien dies
de resterende dootschulden ende
funeralia, 35, 'een bepaalde
som na het overlijden te betalen
aan de broederschap of aan een
andere vereniging waarvan de
overledene lid was', DB

Draeykeirne: zn, de draeykeirne met
haer toebehooren, 19, 'karn in de
vorm van een draaiende ton', DB

Drooghe catheylen: zn, mv, drooghe en
groene catheylen, 13, 'roerende
goederen' (groene catheylen zijn
de gewassen)

Duarie: zn, ende voor duarie
conventioneel de somme van
ses hondert ghuldens Spaensche
permissie, 26, 'weduwoed', Mnl

E

Eechdecaene: zn, twee valteecheden,
twee eechdecaenen twee
valleyen met de soolketen, 22,
'plat omgeplooid ijzer met een
dubbele haak aan de hoek van
een eg', zvl, DB kent alleen de
kane van een ploeg

Eeren: bn, een eeren fruitpanne, 17,
'van aardewerk', uitspraakspelling

Eersaem: bn, den eersaemen Jan
Sepelier, 4, 'eervol', 'eerwaardig',
'achtenswaard', 'waarde' (als
titel), Mnl

Elde: zn, een ander ...merrie oock
becachteld, buiter elde,
'leeftijd', zvl, Mo, derde naamval
(vrouwelijk)

Emmers: bw, Jaspert Ardaen emmers
adriaen pauwels dischmre
(dismeester) der prochie van
ghivelde over een jaer lantspacht,
32, 'in elk geval', 'vooral', 'bepaald'

Enckel: bn, metten enckelen steenen
caffoire, 14, 'niet dubbele
schoorsteen', nl. tegen de gevel

Extimatie: zn, ende in reste van coope
van gheerste bij extimatie LII P,
27, 'schatting', Gal.

Eijndelinghe: bw, eijndelinghe den
voornoemden Jaecques Sapelier,
3, 'ten slotte', (nergens vermeld)

F

Fornois: zn, met een fornois weirdig
par prysie, 28, 'fornuis'

Fruijtpanne: zn, een eeren fruitpanne
ende toertepanne, 17, 'pan om in
te fruiten'

Funeralia: zn, mv, resterende
dootschulden ende funeralia, 35,
'vrome giften bij een begrafenis',
Stal

G

Galeijsch: bn, kijnderwieghe drie
steenen kannen ende galeijsche
canne, drie galeijsche plateelen,
18, 'verglaasd', wvl gleis

Ganthiere: zn, xvii tonnen en half jdel
tonnen met een ganthiere, 20,
'schraag voor een biervat', zvl,
Mo

Gheadvancheert: vd als bn, over
gheadvancheerden gelde, 29,
'vooraf betaald'

Ghedincken: ww, Jan Sapelier...wiens
ziele god ghedincke, 2,
'gedenken'

Gheharnast: bn, item een bruijn baeijt
peert, gheharnast alsvooren, 25,
'voorzien van de bekleding als
trekpaard' (harnasch, TT)

Gheleent: vd als bn, over gheleenden
gelde, 29, 'geleend geld, 3^e
naamval (onzijdig)

Ghelijck: bn, item een caffen bedde
met ghelijck hooftheynde, 17,
'een dergelijk', Mnl

Ghemargiert: vd van margieren, De
maedelaereghe is bewesen ende
belast te betaelen de passieve
wtschulden op haer ghemargiert
bedragende ij.iiij xx xvij p. vj s.,

- 37, ? 'in de marge aangebracht',
(nergens vermeld)
- Ghemeen*: item vijf lijnnen...streckende
suijt ende noort, tsuijtende de
voornoemde straete ghemeen als
vooren, 10, gemeenschappelijk'
- Gheræet*: bn, de blijfnege declareert
onder handen te hebben
in ghereede en contante
pennijnghen, 24, 'contant'
- Ghestoffeert*: bn, de beste coetse
bedde ghestoffeert is aen
haer gelaeten sonder prijsie,
18, 'voorzien van het nodige',
(voorzien van lakens en dekens
en hoofdkussen), Mnl
- Ghetichde*: bn, item eenentwintich
coyen dannof is IV ghetichde
ende vijf verwe, 25, 'gevlekte'
(nergens vermeld)
- Ghevancheert*: de ghevancheerde
kelder daeronder ghepaveert
met brijcken, 14, 'uitstekend',
'er haaks tegenaangebouwd',
(namelijk onder de kruiskamer),
Gal (van fr. avancer)
- Ghivelde*: zn, plaatsnaam, in de
prochie van Ghivelde, 16,
'Gijvelde'
- Gistvat*: zn, twee gistvaeten, 20,
'gistkuip'
- Gleijshoof*: zn, ontrent hondert
gleijshoven, 23, 'glei- of
gluischoof'
- Graenvorckken*: twee soobere spaen,
graenvorckken, 17, 'kleine
korenvork'
- Groot bier*: zn, twee tonnen en half
groot bier, 20, 'zwaar bier' (t.o.
klein bier), Stal
- H**
- Halfve bedde*: zn, broeder van halfve
bedde paterneel, 3, 'broer van
een andere vader', Stal
- Hangel*: zn, Alvooren eenen
jseren hangel, 16, 'hengsel',
'hangijzer', zvl
- Happe*: zn, ende eene happe beoosten
daervan, 'veld in de vorm van
een aks', wvl
- Happen*: ww, teenen acker happende,
10, 'de vorm van een hakbijl of
aks hebbende' (gezegd van een
akker),
- Heeckel*: zn, een pecke metten
peckhaeck, heeckel, 19, 'hekel',
'vlaskam'
- Hemlied*: bez. vn, alvooren eenigen
ban ofte bant van heml (= hem-
lied) contract antenuptiael,
6, 'hun', Mnl (eigenlijk
voorbepalingsnaamval 'van hun'
lat. eorum)
- Heyse*: zn, tpeirstal...mette
spondebakken en de heysen, 14,
'ruif', zvl, Mo
- Hoir*: zn, haer naeste hoirs, 8,
'erfgenaam', Mnl
- Houdtpr*: zn, Item alle den loopenden
hondtpr/ staende op de landen
ghebruijckt bij desen sterfhuijse,
27, 'houtprijs', 'bepaalde
schatting op de bomen van de
velden', ?
- Hoof ende hooft*: uitdr., d'ander helft
hoof ende hooft ghelaeten
tusschen de kijnderen
tsaemen te winnen ende haere
voorkijnderen, 6, 'per hoofd
gerekend', (nergens vermeld)
- Hooffluwijn*: zn, bedde met pluijmen
hooffluwijn, 17, 'overtrek van
een hoofdkussen'
- Houp*: zn, twee waeterseulen dannof
een met jseren houpen, 17,
'hoepel' (dus: van een houten
emmer)
- Huusbouck*: zn, volghens shoverledens
huusbouck, 29, 'dagboek voor
huishouden' (nergens vermeld)
- Huyscatheijl*: zn, meublen ende
huijscatheijl, 16, 'huisgerei', Mnl

I

- Immeuble*: bn, ende tegheijck de goederen thaeren sterfhuise soo meuble als immeuble, 5, 'onroerend', Gal.
- Inrijdende poorte*: zn, ene inrijdende poorte, 15, 'inrijpoort', de uitrijpoort was soms lager, zvl.
- Insolvent*: bn, alsoo den voornoemden Verclytte is alsnu insolvent, 'niet in staat om te betalen', 'onvermogen'. Insolvent staat in VD.
- Ist doenlijk*: uitdr., wort de maedelaereghe belast devoir te doenen omme te recouvreeren ist doenlijk en dannof te verandtwooden tsijnen reecknijnghe, 29, 'zo mogelijk'

J

- Jockstraetken*: zn, straatnaam, de westzijde 't jockstraetken, 11, 'een weg waarlangs een span paarden kan gaan', Mnl
- Jserijnghe*: een noortmansche soole ghemonteert met al haer jserijnghe, 22, 'ijzeren toebehoorten'

K

- Ketelaere*: zn, aen Anthone Dessoen, ketelaere, 35, 'ketelsmid'
- Kiesen*: ww, geeede deellieden ...hiertoe ghecooren ende gheet naer costuijme, 42, vd 'gekozen'
- Koelhuys*: zn, tpeirstal van westen tkoelhuys met de spondebacken ende heysen, 20, 'koele kamer', voor de melk en de kazen, (nergens vermeld)
- Kriekenkerseboom*, zn, item een kriekenkerseboom, 15, 'kersenboom met bloedrode kersen', zvl

L

- Labeur*: zn, bezaeyen met gheerste ongemest hebbende ghehadt labeur, 26, 'het eggen achteraf', zvl, Stal, s.v.dricht of labeur
- Laetijnghe*: zn, jacobus pattau cheuregien tot duijnkercke over laetijnghe ghedaeen thebben ten behouue van eene van de kijnderen van desen sterfhuijse, 24, 'aderlating' (niet vermeld)
- Lampte*: zn, eeren reccafoir, blecken lampte, 16, 'blikken lamp', Mnl
- Lanspacht*: zn, over een jaer lanspacht, 31, 'landspacht'
- Land van den vrijen*: zn, plaatsnaam, inghevolghe den naerschreven contracte...wort achtervolcht de costuijme vanden lande vanden vrijen, 4, 'Het Brugse Vrije', gebied om Brugge
- Lijnne*: zn, oppervlaktemaat, Alvooren seven ghemeten een lijnne lants bezaeyen, 26, 'een derde van een gemet of 100 roeden', Stal.
- Lijnen*: bn, raeckende de cleederen van de blijfneghe, soo wollen als lijnnen, 18, 'linnen'
- Loopen*: ww, den loopenden jaere 1693, 18, 'lopend', 3^e naamval als tijduitdrukking (het lopende jaar)

M

- Maedelaereghe, maedelaerighe*: zn, de blijfneghe...heeft haer alhier maedelaerighe verkent ende belooft dit sterfhuijse jaer ende dach te verandtwoorden, 36; tgonne bewesen aen de maedelaereghe, 38, 'zaakwaarneemster', 'boedelredster', Mnl
- Machtig*: soo over haer selve als machtig bij procuratie van de selve haeren man par erfbrief..., 12, gemachtigd
- Mandecoetse*: zn, ende een mandecoetse, 17,

- ‘tweepersoonsbed’, Mnl mande-
= gemeenschappelijk
- Mantel*: zn, Item een mantel met
een leere, 23, ‘een zeker aantal
schoven, stro of graan’, Stal.
- Marcq*: zn, ondertekent met en
marcq, 8, ‘merk’, ‘kruisje’
i.p.v.een handtekening
- Marctpander*: zn, steenen canne,
marctpander; 16, ‘botermand
met een groot oor en twee kleine
oren om mee naar de markt te
gaan’
- Margieren*: ww, de passieve schulden
op haer gemargiert, 37, ‘in de
rand aantekenen?’ (nergens
vermeld)
- Martijnij*: bw, (Latijn), in reste van
ghelijcke lantspacht ghevalen
martijnij als vooren van ontrent
darthien ghemeten lants, 31, ‘op
Sint-Maartensdag’ (11 november),
(nergens gevonden)
- Mattestoel*: zn, ses eender
mattestoelen, 17, ‘stoel met een
biezen zitting’, matte bij DB
- Mesch*: zn, item alle tmesch ter
voorseyde hofstede, 27,
‘stalmeest’, zvl, Mo
- Meschberie*: zn, twee cleijne baerkens
en een meschberie, 22,
‘onderstel met vier handvatten
waarop de mest gelegd wordt’,
vgl. ‘boudberrie’ Mo
- Meschaeck*: zn, een meschaeck,
22, ‘mesthaak’, zvl, Mo
(s.v.meschaecsteert)
- Metsgaeders*: bw, aldus verdeelt ende
verscheeden metsgaeders de
maedelaereghe becleet ende
bewesen, 32, ‘alsook’ Mnl
- Mette*: vz + lidw., twee oorcussens
mette fluwijnen, 28, ‘met de’,
uitspraakspelling
- Micke*: zn, item een scheure ofte
micke, ‘loods’, zvl, Mo
- Middel ganck*: zn, tcoestal van oosten
de oostaemer met de coeslieten
ende ghepaveerde middel ganck,
14, ‘middengang’ in de koestal
tussen de twee rijen slieten die
niet geplaveid waren, zvl
- Mids*: vz, aldus ghepasseert binnen
Duijkercke ter comptoire
midts nottaris naer middach, 8,
‘met...erbij’, ‘benevens’, Mnl
- Millegracht*: zn, plaatsnaam,
tsuijtheijnde de millegracht, 9,
naam van een waterloop (i.v.m.
mijl)
- Minutijt*: zn, jseren hoijvorckken
met een partie oudt jser ende
diversche minutijten, 19,
‘kleinigheid’, (nergens vermeld)
- Mullegracht*: zn, plaatsnaam,
suijt en noort, tsuijthoekje
de Mullegracht aldaer’, 9,
‘Molengracht’, in Gijvelde, mulle
‘molen’, zvl, Mo

N

- Naer*: bw, de ghetuijghen naer
genaempt, 4, ‘hierna’, Mnl
- Naerschreven*: bn, inghevolge den
naerschreven contracte, 3,
‘hierna volgende’, derde naamval
(onzijdig)
- Nederlaenken*: zn, met een splet-
dijckxken en een
nederlaenken, 9, ‘afdalend
of laag gelegen wegje door
de velden’, laen = Mnl in die
betekenis
- Nemaer*: vw, nemaer indien
tgebeurde datter kijnt of
kijnderen achtergelaeten waeren,
6, ‘maar’, Mnl
- Nietmin*: bw, nietmin in cas van
gheen kijnderen dapparente
bruijt lancxtlevende noch sal
hebben ende proffiteeren
vooren wt voor duarie de somme
van drie hondert ghuldens, 7,
‘niettemin’, ‘maar toch’, ook zvl,
uitspraakspelling

Nieuwmaecken: 21, 22g *nieuwmaecken* caesen met alle de caesplancken ende schraeghen, 21, 'pas gemaakte', (nergens vermeld), zvl vd op -en van maken, uitzonderlijk.

Noortmansch: bn, een noortmansche soole, 22, 'Normandisch', (nergens vermeld)

O

Obmitereen: ww, ende alsoo men presumeert dat de overleden dese preten/ gheobmitereert had te brenghen inden staet ghemaect ten sterfhuijse van sijne 1^e overleden huijsvrouwe, 30, 'nalaten', (Lat. omittene)

Olie vatken: zn, een zaeijmande, een olie vatken, 19, 'olievaatje' wvl vokaalverkorting

Onbenaemig: bn, diversche minutijtjen onbenaemig, 19, 'ongenoemd', 'weinig belangrijk', (nergens vermeld)

Onderlaete: zn, een scheure ofte micke van oosten den houc staende op thien stillen met onderlaeten, 15, 'afdak', 'aanbouw', Mnl (onderlaet), zvl, Mo (s.v. onderlatte)

Onderscreven: bn, Juste van Damme nottaris sconinx onderscreven tot duijnkercke, 4, 'ondergetekende', Mnl

Ontfanghen: vd, al intfanghen van de blijfneghe van den sterfhuijse, 41, 'ontvangen'

Oorcussen: zn, twee oorcussens, 20, 'klein hoofdkussen', wvl

Oostcaemer: zn, tcoestval van oosten den oostcaemer met de coeslieten, 14, 'kamer aan de oostkant van het woonhuis'.

Openstaende: zn, ghedeurende topenstaende van het sterfhuijs, 35, 'het openstaan'

Overjaerigh: bn, ende aen haer ses overjaerighe kijnderen die sij gheprocureert heeft bij den oude, 40, 'meerderjarig', Stal

Oversoldert: vd, een woonhuijs oversoldert, 13, 'een zolder hebbende', Mnl, VD.

P

Par: vz, par accoorde in eene meerdere somme, 11, 'per'

Parkementen: bn, drie parkementen seven, 'perkamenten', 19, Mnl

Passijf: zn, danhof ghetrocken tpassijf de maedelaereghe oock niet bewesen, 39, 'passief'

Peirstal: zn, tpeirstal van westen twoonhuijs met de spondebacken ende heijsen, 14, 'paardenstal' zvl uitspraakspelling

Phlupe: eigennaam, ontfanghen van phlupe de Leys brauwer, 29, 'Flip'

Plantsoen: zn, met diversche oude plantsoenen ende een coorde ghemonteert, 21, 'gevelde eik', DB

Phlups: eigennaam, aen dheer phlups Coppens, 32, 'Flip'

Plateel: zn, een tinnen plateel, 18, 'schotel', wvl en zvl

Podt: zn, twee jseren podts, 'pot', 'pan', zvl meerv op -s, Mo

Podt jser: zn, alvooren een jseren hanghel podt jser twee jseren podts, 16, 'treeft', 'ijzeren driehoet', zvl, Mnl

Portael: zn, een woonhuijs oversoldert met de barden bedde coutse, portael ende spijnde, 13, 'voorhuis', zvl, Mnl

Prijsie: zn, de beste bedde is aen haer ghelaeten sonder prijsie, 18, 'schatting', 'prijsvermelding'

Procureren: ww, ende aen haere ses overjaerighe kijnderen die sij gheprocureert heeft bijden oudre, 40, 'ter wereld brengen', Gal (zie s.v. overjaerigh)

Protestatie: zn, onder alle
behoorelijke protestatie
costumier, 41, 'uitdrukkelijke
verklaring', Mnl

R

Raeckende: vz, raeckende de cleederen
van de blijfneghe soo wollen
als lijnnen....de beste coutse en
bedde gestoffeert is aen haer
ghelaeten, 18, 'aangaande',
'rakende', VD

Raziere: zn, ontrent een halve raziere
thondert, 22, 'inhoudsmaat' voor
graan, Pikardisch

Reccaffoir: zn, eeren schuijmspaen,
eeren reccaffoir, 16,
'keukenkomfoor', Pikardisch

Rechten: ww, hebben tselve
jaecquemijnneken gerecht in
de qualiteit van blijfneghe, 2,
'rechtdoen'

Recouvreeren: ww, wort de
maedelaereghe belast devoir te
doenen omme te recouvreeren
ist doenelijck, 29, 'invorderen',
Stal

Reckenijnghe bewijs ende reliqua: zn's,
dannof sij gehouden wort van
alle behoorelijck reckenijnghe
bewijs en de reliqua te doenen
naer costuijme, 38, 'rekening,
bewijs van betaling en wat
overblijft', geijkte uitdrukking

Refugieren: ww, goederen gherefugiet
(sic) ten huysse van frans bolle,
28, 'in veiligheid wegbrengen',
(nergens vermeld), zvl uitgang
op -ieren

Renunchieren: ww, renunchierende
alle costuijmen rechten ende
privilegien ter contrarie, 8,
'afstand doen van', Mnl

Rijdtcasse: zn, twee slegen op vier
wielen ende tander alleene op
de voorwielen ghemonteert met
rijdtcase, 21, 'bak, misschien

als zitting' op de slee, (nergens
vermeld)

Roets: zn, tsuijthende de millegracht
aldaar ghemeten een sesde roets
in twaeter, 9, 'van een roede'

Roomstande: zn, een stande met
melck, een roomstande mette
room een booter minne, 21,
'roomkuip', wvl

Rondtomme: bw, ende vorts
rondtomme in steen totten
daecke, 21, 'om en om'; Mnl

Ruggebouweel: zn, hondert
vichtich ruggebouweels, 23,
'roggeschoof', zvl

S

Saijen: bn, een brauwers saijen
schorte, 28, 'saaien', VD

Salloegzeeren: ww, omme haer
daerwt te salloegzeeren dannof
sij ghehouden wort van alles
reecknijnghe bewijs en reliqua
te doenen naer costuijme, 38,
'verlossen' (nergens vermeld)

Sargie: zn, met een wullen ende
stoppen sargie, 17, 'deken', wvl,
zvl uitgang op ie

Schaprade: zn, item een schaprade,
17, 'etenskast', hypercorrecte
uitgang -ade

Schemel: zn, ende trestant heeft
gehadt schemel ende soolvoore,
27, 'stoppelploeg', hier
'ontstoppeling', (nergens
vermeld)

Schutvorcke: zn, een braucuijpe
ende coelback ende twee
schutvorcken, 38, 'een vork
gebruikt in de brouwerij', DB

Settjnghe: zn, ten halfsten settjnghe,
9, 'constatering van wat iedereen
voor belasting zou moeten
betalen', Mnl

Seven: zn, drie parkementen sevens,
'zeef', zvl, Mo

- Siecken bedde*: zn, Item een pluijmen siecken bedde, 18, 'verenbed voor eventueel zieken'
- Slachgelt*: zn, aen Michiel Verleure ontfangher van tslachgelt over tgonne dit sterfhuijs schuldich is aen tselve recht, 24, 'heffing op het slachten' (nergens vermeld)
- Slaplaecken*: zn, twee slaplaekens, 'beddenlaken', Mnl
- Slege*: zn, twee slegen op vier wiele, 21, 'slee', vgl. s.v. 'tslege' hypercorrect?
- Slodtvast*: bn, offer slodtvast, 17, 'van goede sloten of sluitingen voorzien', Mnl
- Sluijten*: ww, ende desen staet gheslooten den XVIIJ mejj 1694, 'afsluiten', 'beëindigen', Mnl
- Solderstegher*: zn, een woonhuijs oversoldert ...met den slodersteger, 13, 'zoldertrap, Mnl
- Soo*: vw, soo de blijfneghe ende hoirs declareeren, 4, 'zoals'; een noortmansche soole met alle jserijnghen soo de peirden aenspannen, 'zoals waarmee', Mnl
- Soober*: bn, scheidende aldaer op soober lant, 9, 'armzakig', 'weinig vruchtbaar'; een soober wullen sargie; 19, 'waardeloos', 'minder waardevol' Mnl
- Soole*: zn, een noortmansche soole, 'ploeg', zvl, Mo
- Soolvoore*: zn, bezaeijen met rugghe hebbende gehadt alleenlijk soolvoore, laheur, 26, 'ploegvoor', Mnl (bezaeijen is vd)
- Soolkete*: zn, twee valleijen met de soolketen, 22, 'ploegketting'; kete = zvl, Mo
- Soomerbraecke*: zn, bestaen met tarwe hebbende gheweest soomerbraecke, 'braakland van de vorige zomer', Mnl; brake = zvl, Mo
- Soutlade*: zn, een tanghe, steenen flasschen, houtten soutlade, 17, 'zoutvat', wvl
- Soverledens*: zn, op soverledens hantbouck, 30, 'van de overledene', voorbepalingsnaamval
- Spaensche permissie*: zn, voor duarie de somme van drie hondert guldens spaensche permissie, 7, 'Vlaamse gulden die 20 stuivers waard was', de Franse was er maar 17 waard, Lem
- Spijnde*: zn, een woonhuijs oversoldert met de barden bedde coutse portael ende spijnde, 13, 'voorraadkast', 'etenskast', Mnl, zvl, TT.
- Spijnt*: zn, ontrent twee duijst tarwe schoven beschietende ontrent een spijnt thondert, 23, 'achtste deel van een zak van anderhale hectoliter', 'twee achtendelen', zvl, DB, Mo
- Splet dijcxken*: zn, ten oosten acht diversche sticken met een splet dijcxken, 12, 'kleine sloot in een veld'
- Spondeback*: zn, tpeirstal van westen twoonhuijs mette spondebacken ende hejssen, 13, 'krib', 'voederbak', (nergens vermeld)
- Staetbouck*: zn, ende copie vanden staetbouck omme ten comptoire te beweijsen, 36, 'boek waarin de staat van goederen staat' (nergens vermeld)
- Steen*: zn, item drie aerden potten met ontrent 25 steen boter, 20-21, 'gewicht', Mnl
- Stijl*: zn, micke van oosten den houc staende op thien stijlen met onderlaeten, 15, 'paal', 'opstaand constructiedeel van een wand', VD, Mnl
- Stoopcanne*: zn, tinnen stoopcanne, 18, 'kan met inhoud 1 stoop', (stoop= ong. 2 liter)

Stoppen: bn, met een wullen en stoppen sargie, 17, 'van hede', wvl stoppe = afval van vlas dat gezwingeld wordt', stoppe = wvl

Strecken: ww, item drie ghemeten twee lijnnen acht roeden lants teenen acker happende streckende oost en west, 10, 'zich uitstrekken' (richting oost en west), Mnl

Strijnghe: zn, een paer strijnghen, 17, 'streng'

Suijtoothouck: plaatsnaam, vier lijnnen lants ten Suijtoothoucke, 9, derde naamv., 'Zuidoosthoek'

Suijvel: zn, vierenveertich coppelen suijsvels gaende wt deel van de voorseijde landen in profitte van dabdie van Ste Winnocx ende over welcke coppelen zuijsvels aende abdie betaelt wort VJ f VJ sch. par. bij jaere voor den tijdt van dartich jaeren, 11, 'zuivel, als een soort heffing, verrekend in geld' ten bate van de Sint-Winoksabdij

T

Tachste: tw, comt tachste van dien voor Jacques soone vande overleden vande 1e beddde, 40, 'het achtste'

Teender: teender partie, 12, 'tot één partij of veld', derde naamval na te (vrouwelijk)

Teenen: tw, item drie ghemeten twee lijnnen acht roeden lants teenen acker, 10, 'in een akker' (tot eenen akker), derde naamval na tot (mannelijk)

Toelegghen: ww, als mijne heeren oppervooghden haer sullen toelegghen naer behooren, 36, 'geldelijke hulp verlenen', Mnl

Toertepanne: zn, een eeren fruijtpanne ende toertepanne, 17, 'taartenpan', Sch

Tot: vz, tot Ghivelde, I, 'in', 'te', Mnl

Tresoir: zn, een tresoir, twee vleeschstanden mette hullen, 28, 'aanrechttafel', 'buffet', Mnl

Tsleghe: zn, twee tslegghen op vier wielen, 21, 'slee', (nergens vermeld).

Tsijnen: vn, tsamen ses kijnderen van de overleden die hij geproccureert heeft tsijnen 2n en lasten huwelijcke bijde blijfneghe van desen sterfhuijse, 3, 'bij zijn'; te + derde naamval (onz.)

Twee jaersch: bn, een twee jaersche stiercalf, 26, 'tweejarig', wvl en zvl

U

Uppervooghd: zn, als mijne heeren oppervooghden haer sullen toelegghen naer behooren ende meritte vande zaecke, 36, 'oppervoogd'

Wtdreve: zn, metten sticke bewesten dwt dreve, 9, 'uitweg'

Wtschuld: zn, de maedelaerighe is bewesen ende belast te betaelen de passieve wtschulden, 31, 'uitstaande schuld', 'in te vorderen schuld', Mnl

V

Valeije: zn, twee tanghen twee eechdecaenen, twee valeijen, 22, 'zware zwengel', 'groot zwenghout, MP, DB

Vallen: ww, rekenijnghe vallende jaerelijckx den XXI julij, 16, 'vervallen', Mnl

Valteechde: zn, twee valteechden met jseren tangen, 22, 'zware eg met vijf balken en ijzeren tanden om zwaar lemen land te eggen', zvl.

Van: zn, item een waelsche van en twee andere sobere vans, 22, 'wan', zvl, Mo (oude ontleening van Lat. vannus)

- Vemme*: zn, ses duijst bonden hoij in twee vemmen, 'mijt', wvl 'vumme'
- Verbant*: zn, onder tverbant al vast ende van weirde renunchierende alle costuijmen rechten ende privilegien ter contrarie, 8, 'verbintenis', 'verplichting', Mnl
- Verdeel*: zn, staet ende verdeel van het achterghelaeten goed ende quaet, 2, 'verdeling van boedel', Mnl
- Verkennen*: ww, eene rente van XXXVI pont par bij jaere den pt [pond] origineel verkennt bij Jacques Lesueur ende Janneken de Broucke, 16, 'bekend maken', 'erkennen', Mnl
- Verloop*: zn, over de laete verloop der voorseijde rente tzedert den XXI Julii 1691 tot de doot van overleden, 16, 'het lopen of zich ontwikkelen (van een rente)', Mnl
- Vermoghen*: ww, dies de pennijnghen van de overleden van den lasten bedde onder haer sullen vermoghen te blijfven rusten, 41, 'mogen'
- Verobligieren*: ww, sonder verobligiert te sijne, 5, 'verplichten', Gal, zvl uitgang op -ieren
- Verscheidjen*: ww, vd, Aldus verdeelt ende verscheeden, 41, 'scheiden', 'verdelen', Mnl
- Verscot*: zn, begrepen tverschot ten comptoire in tdoenen den codt van deelslieden, 36, 'opbrengst', Mnl, zvl beschot
- Versterven*: ww, te betaelen aen christiaen sblijfneghes soone ...over sijne weespennijnghen verstorfven bijder doot van sijne suster van halfven bedde paterneel bij extimatie, 33, 'als erfgenaam bij iemands dood zijn goed erven', Mnl
- Verwe*: zn als bn, Item eenentwintich coijen dannof is iv ghetichde ende vijf verwe, 25, 'kleur', Mnl, (misschien 'bont', alle andere zullen wel donkerbruin geweest zijn)
- Verzeecktheijt*: zn, ende tot breede verzeecktheijt heeft borghe gestelt metten persoon van phlips plateel, 36, voor verseeckertheijt, 'zekerheid', Mnl, uitspraakspelling
- Vilcke cachtel*: zn, Item een swart twee jaeren vilcke cachtel, 25, 'merrieveulen', zvl
- Vleeschstande*: zn, twee vleeschstanden met hullen, 28, 'vleeskuip', wvl
- Vleeschvat*: zn, Item een vleeschvat mette hulle, 20, 'vleesvat'
- Vlieterstraete*: zn, plaatsnaam, de noortzijde de Vlieterstraete, 'straatnaam in Gijvelde'
- Voije*: zn, item een caffen bedde...met de gordijnen ende voije, 17, 'sierband', zvl, vgl s.v. 'voioe in Mo: caffoir voije, 17, 'schoorsteenkleedje op de schoorsteenbank', zvl, Mo
- Vriend*: zn, excludeerende indien ghevallen, haer naeste vrienden van alle achter te laeten goet, 6, 'familielid', zvl, Mo, TT
- Vrijlaet*: zn, de costuijmen vanden lande van de vrijen midts de overleden vrijlaet was, 4, 'vrijgelaten horige', 'vrij man', 'poorter van het Brugse Vrije', Mnl

W

- Waeffersjer*: zn, eeren ketel, waeffersjer, capbanck..., 19, 'wafelijzer', zvl, (wafer: Mo)
- Waeg*: zsn, een houten trachter, een waeg..., 19, 'weegschaal', Gail
- Waeghen Danno*: zn, item drie waeghens Danno, twee beslegen [sleeën] op de vier wielen ...21, 'bepaald soort wagen' aangeduid met een eigenaam

Waeghenharnasch: zn, eenich oudt
waeghenharnasch, 22, 'groot
zwenghout', zvl

Waeghenhouppel: zn, vier
waeghenhouppels, 19, 'hoepel
voor een wagenwiel'

Waeghenslagh: zn, ende de westzijde
tjockstraetken aldaer ghaende
totten halfsten waeghenslaghe,
11, 'weg door de velden', derde
naamval na tot (man.)

Waelsch: bn, Item een Waelschen
van, 22, 'uit de Franssprekende
streek' (Rijsels Vlaanderen of
Artesië)

Waeterijnghen: zn, eigennaam, over
en in reste van oncosten ende

waeterijnghen, ghepoint op
de landen van desen sterfhuijse
den loopenden jaere 1693, 21,
'waterschap'

Waschenij: zn, de caesplancken ende
schrighen tsamen met een
waschenij, 21, 'wastoestel voor
de kaasmakerij'

Z

Zaeijmande: zn, Een zaeijmande een
olie vatken...de draeijkeirne met
haer toebehooren, 19, 'zaaimand
of zaaikorf', DB

Zetelstoel: zn, de caffoir voijs
een zetelstoel ses ander
mattestoelen, 17, 'leunstoel', Stal